

Lucjan Balter

"Neue Summe Theologie", t. 2 : "Die neue Schopfung", wyd. Peter Eicher, Freiburg-Basel-Wien 1989 : [recenzja]

Collectanea Theologica 60/2, 175-176

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE

Neue Summe Theologie, t. 2; *Die neue Schopfung*, wyd. Peter Eicher, Freiburg-Basel-Wien 1989, Verlag Herder, s. 464.

Lektura pierwszego tomu *Nowej sumy teologicznej* nasunęła szereg pytań i wątpliwości (por. *Collectanea Theologica* 59, 1959, z. 3), nie wyłączając nawet samego tytułu dzieła. Nie wyglądało bowiem ono na *Sumę*, ale raczej na niezbyt uporządkowany zestaw różnych tematów, ani tym bardziej na „nową”, jako że jest to niemieckie wydanie francuskiego *Wprowadzenia w praktykę teologii*, które ukazało się drukiem w pięciu tomach w latach 1982—1983. Bliższe zapoznanie się z treścią tomu drugiego, potwierdzając w pełni powyższe spostrzeżenia i refleksje, nasuwa uzasadnione wątpliwości odnośnie do trzeciego członu tytułu: czy jest to w ogóle „teologia”? Chcąc więc wyrobić sobie jakiś osąd o tym dziele, trzeba z konieczności zajrzeć do jego francuskiego oryginału. Samo zestawienie obu wersji dzieła ukazuje wymownie, że redaktorzy niemieccy odnieśli dosyć znacznie od oryginału francuskiego, o czym nie raczyli zresztą poinformować czytelników w żadnym z wydanych dotąd dwóch tomów książki planowanej jako trzytomowa całość (stąd zasadnicza moja pomyłka w poprzedniej recenzji, gdzie stwierdzam, iż francuska *Initiation à la pratique de la théologie* została przetłumaczona „w całości na język niemiecki”). W wersji niemieckiej pominięto, jak dotąd, całkowicie tom pierwszy *Initiation*, zawierający wiele bardzo interesujących zagadnień wstępnych, dotyczących nie tylko teologii jako takiej, ale także jej relacji do różnorodnych dziedzin życia, nie wyłączając marksistowskiej krytyki religii oraz spojrzeń na chrześcijaństwo ze strony judaizmu, islamu, buddyzmu itp. Prezentowany poprzednio tom pierwszy *Sumy* jest niezbyt udaną przeróbką (można to obecnie śmiało powiedzieć) tomu drugiego *Inicjacji*, noszącego w wersji oryginalnej podtytuł: *Dogmatique I*. P. Eicher opuścił tu (nie wiadomo dlaczego?) *Genezę chrystologii apostołskiej*, opracowaną przez J. Schmitta, przestawił kolejność artykułów J. Doré i B. Laureta, pominał całkowicie podawaną przez autorów francuskich bibliografię, a na końcu tomu — jako jego część III — umieścił opracowanie A. Dumasa, podane w wersji francuskiej jako zamknięcie (*Conclusion*) całości dogmatyki — a więc przy końcu tomu trzeciego, noszącego podtytuł: *Dogmatique II*. Trudno powiedzieć w tej chwili, przed pojawieniem się tomu trzeciego *Sumy*, co się właściwie stało z tym najobszerniejszym z wszystkich, bo liczącym prawie 800 stron druku, drugim tomem *Dogmatyki*: czy się znajduje coś z niego w tomie trzecim *Sumy*, noszącym tytuł *Der Dienst der Gemeinde*? Dlaczego go pominięto, wybierając z niego, jak i z IV-tej części *Inicjacji*, noszącej podtytuł: *Ethique*, jedynie niektóre, mniej teologiczne problemy?

Omawiany tom *Sumy* składa się, podobnie jak poprzedni, z trzech części. Pierwsza — najkrótsza (s. 19—125) — opracowana przez P. Gisela, poświęcona jest w całości „stworzeniu i dopełnieniu” (w wersji francuskiej stanowi ona cz. IV drugiego tomu *Dogmatyki* i nosi tytuł: *Stworzenie i eschatologia*), przy czym problematyce eschatologicznej poświęca się tu niesłychanie mało miejsca (6 stron tekstu)! Jak na podręcznik, a tym bardziej *Sumę* teologii, zagadnienia tak bardzo istotne dla człowieka i tak żywo dyskutowane od kilku dziesięcioleci, że H. U. von Balthasar nazwał je nawet „ośrodkiem burzy teologicznej”, zostały potraktowane tutaj łącznie po macoszemu. Nie będzie to dziwne, jeśli się stwierdzi, że opracował tę całość teolog protestancki

z Lozanny. Dziwić się należy jednak temu, że ani wydawcy francuscy podręcznika, ani niemiecki wydawca *Sumy* nie zatroszczyli się o to, by uzupełnić tę całość jakimś odrębnym i rzetelnym opracowaniem.

Część II nosi tytuł *Ewangelia i Prawo* (s. 127—271) i składa się z czterech rozdziałów. Trzy z nich wyrwano z różnych miejsc części IV *Inicjacji*, czwarty zaś dopisał P. Eicher, W r. I J. Delesalle omawia w wielkim skrócie „dzieje myśli moralnej”. *Przebaczenie i grzech* to tytuł r. II, pióra P. Guilluy. Kwestią „łaski i wolności” zajmuje się R. Berthouzoz w r. III. Wreszcie sam redaktor *Sumy* w artykule *Od nauki o łasce do teologii wyzwolenia* (r. IV) wypowiada się bardzo pozytywnie na temat tej ostatniej, dostrzegając nawet w wypowiedziach Jana Pawła II ciche jej porzarcie.

Nowe życie to tytuł części III, złożonej z pięciu rozdziałów (s. 273—419). Nie widać tu zagadnień ściśle teologicznych (pominięto bowiem w omawianym tomie sam trzon *Ethique* francuskiej). W r. I P. Verspieren, jezuita, omawia „życie, zdrowie, śmierć”. Natomiast protestant z Lozanny, E. Fuchs zajmuje się „płciowością” (r. II). Oba te rozdziały zaczerpnięto z cz. III *Ethique* francuskiej, pomijając jednak uzupełniające je opracowanie X. Thévenota, poświęcone „specyficznym sytuacjom seksualnym”. Miejsce trzech dalszych opracowań francuskich: „ekonomii” pióra G. Mathon, „polityki” — R. Mehla i „prawa” — F. Rigaux, zajął w *Sumie* r. III, poświęcony „gospodarce”, napisany przez G. Enderle z St. Gallen. Autor stara się tu ukazać problem ubóstwa i nędzy jako „paradygmat etyki gospodarczej”. Opracowane przez J. C. Eslin zagadnienie „kultury” (r. IV) pokrywa się z francuskim rozdziałem VI, kończącym tę część tomu. W *Sumie* dodano jeszcze do tej części r. V, zaczerpnięty z cz. I *Ethique*, w którym A. Dumais, teolog protestancki z Paryża, zastanawia się nad możliwościami (kompetencjami) technicznymi a chrześcijańską zdolnością osądu, przy czym chrześcijanin — co dla tego ujęcia jest zgola naturalne — zostawiony jest sam sobie i zawieszony niejako w próżni.

Całość tomu zamyka *Epilog: uwieńczenie kosmiczne* (w wersji francuskiej tytuł brzmi: *Kosmologia chrześcijańska!*), napisany przez Greka prawosławnego S. Charalambidisa, którym to artykułem wydawcy francuscy otworzyli niejako drugi tom swej *Dogmatyki*. Autor ukazuje tu, zgodnie z myślą prawosławną, człowieka jako „chwałę Bożą w świecie”, „stworzenie na obraz Boży”, „więź między tym, co boskie i co ziemskie”, omawiając pokrótce jego grzech i upadek oraz krzyż jako „nowe drzewo życia”, na którym zawisł „nowy Adam — Chrystus”, aby poprzez sakramenty stanowiące „ośrodek i sens życia kosmicznego”, a zwłaszcza przez Eucharystię realizować „powszechny powrót do życia”.

Tom ten, podobnie jak poprzedni, opatrzone „wykazem osób i rzeczy”, opuszczono w nim jednak, podobnie jak w poprzednim, podawaną w wersji oryginalnej (francuskiej) dzieła bibliografię przy każdym opracowaniu. Zalecane przez wydawnictwo Herdera i propagowane głośno dzieło jako „nieodwołalne” w pracy teologicznej oraz w studium teologii, noszące ponadto zgola bałamutny tytuł, nie przedstawia więc z pewnością tak wielkiej wartości, jak mogłoby się to wydawać na pierwszy rzut oka. Co więcej, dokładniejsze przyjrzenie się jego treści wskazuje niedwuznacznie na to, że nie jest to *Suma* teologii, ale tylko bardzo skąpy wybór pewnych, często drugoplanowych zagadnień, i że nie jest to „nowa” suma, bo większość zawartych w niej opracowań ma już swoje lata; również trzeci człon tytułu dzieła może budzić poważne wątpliwości co do swej treści. Z ostatecznym jednak osądem wypada się wstrzymać aż do opublikowania trzeciego i ostatniego zarazem tomu dzieła.

ks. Lucjan Balter SAC, Warszawa